

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-211-7>

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФАХОВА УКРАЇНСЬКА МОВА»

DEVELOPMENT OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE DURING THE TEACHING OF THE COURSE "PROFESSIONAL UKRAINIAN LANGUAGE"

Ковальова І. О.,

orcid.org/0000-0002-9056-4744

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філософії і суспільних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

У статті акцентовано увагу на проблемах розвитку комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. Проаналізовано зміст та структуру курсу «Фахова українська мова», його мета та принципи побудови. Розглянута специфіка інтегрованого підходу до розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців. Описана специфіка змісту комунікативно-компетентнісного, особистісно орієнтованого та професійно орієнтованого підходів під час вивчення курсу «Фахова українська мова».

Зазначено, що міждисциплінарна інтеграція забезпечує зв'язок курсу із загальнопрофесійними та спеціальними дисциплінами, враховуючи комунікативні потреби здобувачів освіти. Інтеграція розглядається як цілісна єдність змістовного (традиційні знання та вміння) та процесуального (досвід діяльності) компонентів, що в сукупності забезпечують діяльнісне навчання.

Визначено, що зв'язок із загальнопрофесійними та спеціальними дисциплінами досягаються шляхом включення в зміст дисципліни інтегративних тем, термінів, пов'язаних зі специфікою майбутньої професії здобувачів. Як процесуальний компонент до професійно-комунікативної освітньої складової входять також способи, прийоми, принципи, які дозволяють результативно здійснювати міждисциплінарну інтеграцію на навчальних заняттях, сприяють ефективній мовній підготовці здобувачів. Обґрунтовано, що знання мовних норм з усіх розділів лінгвістичної науки є основою грамотного мовлення фахівців. Професійно-мовленнєва комунікація ґрунтується, у першу чергу, на забезпеченні мовленнєвих знань та умінь, володінні технікою мовлення, використанні невербальних заходів. Проаналізовано систему вправ та дані рекомендації щодо вдосконалення мовленнєвої компетенції з різних розділів мови. У статті розглядається специфіка комунікативного підходу до розвитку професійного мовлення здобувачів вищої освіти, обґрунтовано функції тексту, визначено принципи відбору й типології навчальних текстів з фахової української мови.

Зазначено, що створена методична система дозволяє організувати процес мовної підготовки майбутнього фахівця на основі триєдності «мова – професія – особистість», згідно з якою внутрішня логіка викладання курсу полягає не тільки в тому, щоб дати здобувачам знання про мову, культуру мови, а й у тому, щоб розкрити їх метапредметний характер, показати, наскільки важливі ці знання і вміння, що формуються на їхній основі, для майбутньої професії, навчити застосовувати ці знання та вміння в конкретних професійно значимих ситуаціях.

Ключові слова: аспекти тексту, типологія навчальних текстів, функції тексту, критерії добору навчального матеріалу.

The article focuses on the issues of developing communicative competence in higher education students. It analyzes the content and structure of the course "Professional Ukrainian Language," its goals, and principles of organization. The specific features of an integrated approach to the development of professional communication skills in future specialists are examined. The content of communicative-competence-based, learner-centered, and professionally-oriented approaches during the study of the "Professional Ukrainian Language" course is described.

It is noted that interdisciplinary integration ensures the connection of the course with general and specialized disciplines, taking into account the communicative needs of the students. Integration is viewed as a unified whole of

both the content component (traditional knowledge and skills) and the procedural component (practical experience), which together ensure activity-based learning.

It has been determined that the connection with general and specialized disciplines is achieved through the inclusion of integrative topics and terms related to the specific professional field of the students. As a procedural component, the professional-communicative educational aspect also includes methods, techniques, and principles that enable effective interdisciplinary integration in lessons and contribute to the students' effective linguistic training. It is justified that knowledge of language norms across all sections of linguistic science forms the foundation for competent professional speech. Professional communication primarily relies on ensuring linguistic knowledge and skills, mastery of speech techniques, and the use of non-verbal measures.

The article analyzes a system of exercises and provides recommendations for improving speech competence across different sections of language. It explores the specifics of a communicative approach to developing professional speech in higher education students, outlines the functions of texts, and defines principles for selecting and categorizing educational texts in the "Professional Ukrainian Language" course.

It is noted that the developed methodological system organizes the language preparation process for future professionals based on the triad "language – profession – personality". According to this triad, the internal logic of the course delivery is not only to provide students with knowledge about the language and its culture but also to reveal its cross-disciplinary nature, demonstrating the importance of these skills for their future profession. The course aims to teach students how to apply this knowledge and skills in specific, professionally meaningful situations.

Key words: text aspects, typology of educational texts, text functions, criteria for selecting educational materials.

Постановка проблеми. Сьогодні перед вищою школою стоять нові завдання, одним із яких є формування комунікативної компетенції фахівця. У якій би галузі не працював майбутній фахівець – юрист, менеджер, економіст, він насамперед має вміти спілкуватися, логічно та грамотно викладати думки, аргументовано відстоювати свою думку. Насамперед здобувач вищої освіти має навчитися спілкуватися в різних мовних ситуаціях. У лінгвістичних та психолінгвістичних дослідженнях комунікативна компетенція окреслюється здатністю володіння всіма видами мовленнєвої діяльності та основами культури усного та писемного мовлення, вмінням застосовувати у процесі спілкування різні стилі залежно від ситуації. Безумовно, комунікативна компетенція виявляється під час використання мови у різних ситуаціях спілкування, зокрема і професійного.

Мета статті – описати специфіку змісту комунікативно-компетентнісного, особистісно орієнтованого та професійно орієнтованого підходів під час викладання дисципліни «Фахова українська мова».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості застосування комунікативного підходу при вивченні лінгвістичних дисциплін широко висвітлено в лінгвістичній, методичній та педагогічній літературі (Ф. Бацевич, І. Бех, О. Біляєв, М. Вашуленко, І. Зимня, Г. Іваницька, О. Леонтєв, М. Пентилюк, О. Петрук, Л. Скуратівський, А. Старков, Г. Шелехова тощо).

Виклад основного матеріалу. Безумовно, система мовної освіти у виші відкриває широкі перспективи для формування різних компетенцій у здобувачів. У практиці викладання лінгвістичних дисциплін першочергового значення набуває формування комунікативної компетенції, у процесі вдосконалення якої розвиваються інші види компетенцій: мовна, мовленнєва, лінгвістична, культурологічна. На важливість цієї проблеми вказує І. Дроздова, яка зазначає, що комунікативність як один із провідних принципів сучасної методики характеризується інтересом до особистості студента, до його потреб, які він у своїй діяльності має задовольняти за допомогою української мови [1, с. 49]. Важливе місце у цій системі посідає курс «Фахова українська мова», мета якого – підвищення комунікативної компетенції здобувачів, що передбачає оволодіння культурою спілкування у життєво актуальних сферах діяльності, насамперед – у мовленнєвих ситуаціях, пов'язаних із майбутньою професією: розвиток комунікативних здібностей, формування психологічної готовності до ефективної взаємодії з різними партнерами, формування відкритої до спілкування комунікабельної особистості – необхідні складові у системі сучасних соціальних цінностей. Досягнення цих цілей сприятиме підвищенню загальнокуль-

турного рівня студента-бакалавра, надалі дозволить йому успішно здійснювати аналітичну, організаційну, управлінську та інші види діяльності. «Безумовно, що ясність вираження думки призводить до такої якості мови як точність. Точність мови найчастіше пов'язують із точністю слововживання, яка залежить від того, наскільки мовець знає предмет мовлення, наскільки ерудований, чи вміє логічно мислити, чи знає правила української мови» [2, с. 90].

Слід зазначити, що інтерес студентської аудиторії до цього курсу визначається розумінням того, що професійна кар'єра сучасного фахівця залежить від рівня сформованості навичок ефективного спілкування, у тому числі, говоріння та листування. Безумовно, сьогодні принципово змінилися методи викладання: пішли в минуле класичні лекції та практичні заняття з виконанням вправ тощо. Тепер кожне заняття – це концептуальне поєднання різних форм роботи, де теоретичні ідеї стають основою для експериментів та ігрових ситуацій, і, відповідно, формуються навички проєктної та командної діяльності. Безперечно, що нові форми викладання відкрили й нові можливості для «непомітного» контекстного навчання нормам української мови за фахом.

Цей курс є певною мірою міждисциплінарним, що виник завдяки поєднанню декількох окремих дисциплін: ділова комунікація у професійній сфері, ділова риторика, майстерність публічного виступу, спічрайтинг, тобто дисциплін, що здатні вмістити мовну компоненту з акцентом на комунікації. Безумовно, прагматика такого курсу затребувана здобувачами, орієнтованими на здобуття корисного знання, необхідного їм у практичному професійному житті. Можна виділити такі основні принципи побудови курсу: принцип варіативності змісту; принцип аспектного підходу з врахуванням майбутньої професії здобувачів при формуванні специфічних мовних умінь вести ділову бесіду, нараду, розмову по телефону, переговори, презентації; принцип активної комунікації, тобто розробка системи завдань, що направлені на стимулювання активності студентів. Безперечно, що в структурі курсу важливе місце посідає професійно-комунікативна компетенція, формування якої мотивує здобувачів до вивчення курсу, сприяє підвищенню їхньої мовної культури як складової професійної підготовки.

Слід зазначити, що значимість формування у межах курсу «Фахова українська мова» професійно-комунікативної компетенції, що передбачає володіння всіма видами мовної діяльності у професійно значимих ситуаціях спілкування, актуалізує проблему створення системи професійно орієнтованого навчання мовної діяльності. Пропонована нами методика спирається на професійно орієнтований та комунікативно-діяльнісний підходи у їх взаємозв'язку, що забезпечують формування та вдосконалення у здобувачів комунікативних знань та умінь, актуальних для їхньої майбутньої професії.

В основі розробленої методики лежить міждисциплінарна інтеграція, що реалізує зв'язок курсу «Фахова українська мова» із загальнопрофесійними та спеціальними дисциплінами та враховує комунікативні потреби здобувачів. Інтеграція розглядається як цілісна єдність змістовного (традиційні знання та вміння) та процесуального (досвід діяльності) компонентів, що в сукупності забезпечують діяльнісне навчання. Ефективні зв'язки курсу «Фахова українська мова» із загальнопрофесійними та спеціальними дисциплінами досягаються за рахунок включення в зміст дисципліни інтегративних тем, термінології, пов'язаної зі специфікою майбутньої професії здобувачів. Як процесуальний компонент до професійно-комунікативної освітньої складової входять також способи, прийоми, принципи, які дозволяють результативно здійснювати міждисциплінарну інтеграцію на навчальних заняттях, сприяють ефективній мовній підготовці здобувачів.

Створена методична система дозволяє організувати процес мовної підготовки майбутнього фахівця на основі триєдності «мова – професія – особистість», згідно з якою внутрішня логіка викладання курсу полягає не тільки в тому, щоб дати здобувачам знання про мову, культуру мови, а й у тому, щоб розкрити їх метапредметний характер, показати, наскільки важливі ці знання і вміння, що формуються на їхній основі, для майбутньої професії, навчити застосову-

вати ці знання та вміння в конкретних професійно значущих ситуаціях. Зазначимо, що важливою складовою змісту дисципліни є комунікативні знання та вміння, якими має володіти будь-яка людина незалежно від того, у якій сфері вона спілкується. Безумовно, що варіативний компонент змісту – це ті знання та вміння, які необхідні для професійного спілкування у будь-якій професії. Специфічна частина змісту – це знання та вміння, професійно значущі для однієї або кількох суміжних професій.

Важливою умовою реалізації метапредметної функції курсу є формування професійно-комунікативної компетенції здобувачів відповідно до наступних принципів: принципу особистісного навчання, принципу навчання з опорою на мовну ситуацію, принципу текстоорієнтованого навчання, принципу жанрового підходу до навчання мовної діяльності. Ці принципи дозволяють актуалізувати діяльнісну складову професійно орієнтованого навчання курсу і в сукупності сприяють досягненню основної мети сучасної освіти у виші – підготувати не вузького фахівця, а багатовимірну особистість, що володіє культурою прийняття рішень у проблемних питаннях професійної діяльності.

Розвиток професійно-комунікативної компетенції здобувачів, що передбачає володіння різними видами мовної діяльності у професійній сфері спілкування, забезпечується модульною організацією курсу. У запропонованому нами варіанті структурування змісту визначальну роль відіграє діяльнісний аспект культури мовлення. Предметом її вивчення є не тільки правильне, комунікативно-доцільне та етично коректне мовлення, а також усвідомлена мовленнєва діяльність та її види, у процесі яких і виявляється повною мірою володіння нормами літературної мови, мовленнєва майстерність, знання етики спілкування. Модульне структурування курсу сприяє поетапному та взаємопов'язаному формуванню всіх видів мовної діяльності та якісному засвоєнню всіх складових культури мови в їхньому професійно-комунікативному аспекті. Модульність забезпечує також оптимізацію навчального процесу в режимі максимального використання внутрішньопредметних зв'язків, а гнучкість навчання, можливість його модифікації дозволяє враховувати фах, за яким навчаються здобувачі. Під час навчання вони мають успішно засвоїти той мінімум теоретичних відомостей мовного характеру, який їм необхідний для розуміння та написання професійно орієнтованих текстів. Безперечно, це сприятиме не лише підвищенню рівня сформованості комунікативних умінь, що дозволяють оптимально використовувати засоби мови не тільки у повсякденному спілкуванні, а й в професійній комунікації. Професійно орієнтоване викладання на основі діяльнісного підходу дозволить здобувачам усвідомити, що володіння комунікативною технікою спілкування є важливою ознакою професійної придатності фахівців будь-якого профілю.

У сучасних умовах реформування вищої школи актуальність запропонованої методичної системи очевидна: вона формує у здобувачів готовність застосовувати отримані знання та вміння для вирішення конкретних професійно значущих комунікативних проблем і тим самим сприяє становленню фахівця як соціально активної творчої особистості.

Реалізація міждисциплінарної інтеграції курсу «Фахова українська мова» передбачає координацію компонентів змісту дисципліни. Розподіл змісту курсу на інваріантну, варіативну та специфічну (за фахом) частини сприяє диференціації навчання: навчальний матеріал, призначений для різних спеціальностей, безумовно, відрізняється. Варіативними можуть бути: мовний матеріал (мова фаху); професійно орієнтовані тексти; професійні ситуації, що лежать в основі ситуативних вправ та комунікативно-ситуативних завдань; усні та письмові жанри, що вивчаються на заняттях; завдання для самостійної роботи; теми доповідей та есе тощо.

У процесі викладання курсу міждисциплінарна інтеграція здійснюється по-різному. Крім інтегративних занять, елементами інтеграції слугують: аналіз підручників з інтегрованих з курсом «Фахова українська мова» дисциплін та створення на цій основі вторинних текстів; завдання, спрямовані на аналіз ситуацій, що можуть виникнути в майбутній професійній

діяльності; використання на заняттях професійно орієнтованих текстів; робота з професійно маркованими мовними засобами.

Водночас, здійснення міждисциплінарної інтеграції потребує запровадження додаткового навчального матеріалу для різних спеціальностей. В умовах невеликої кількості навчальних годин, що відводяться на курс, подібне збільшення обсягу змісту може спричинити труднощі в реалізації професійно орієнтованого навчання. Шлях розв'язання проблеми – раціональна організація навчального процесу у режимі максимального використання внутрішньопроектної інтеграції, яка здійснюється на рівні встановлення взаємовпливу та взаємодії різних складових структури курсу. При структуруванні визначальну роль відіграє діяльнісний аспект культури мови. Предметом її вивчення є не тільки правильне, комунікативно-доцільне та етично коректне мовлення, але також усвідомлена мовленнєва діяльність та її види, у процесі яких і виявляється повною мірою володіння нормами літературної мови, мовленнєва майстерність, знання етики спілкування. Кожен змістовий модуль характеризується закінченістю, але водночас усі вони перебувають у взаємозв'язку. Модульна організація курсу забезпечує гнучкість навчання, можливість його модифікації, дозволяє враховувати різноманітність спеціальностей здобувачів. Набір модулів є єдиним для всіх спеціальностей, однак значущість модулів для студентів різних освітніх програм не однакова, що впливає на визначення оптимальної кількості навчальних годин для засвоєння того чи іншого модуля. Відповідно до основної мети курсу в кожному модульно-тематичному блоці важливе місце відводиться професійно орієнтованому змісту.

«В основі нашої методики лежить принцип навчання з опорою на мовленнєву ситуацію, принцип жанрового підходу до навчання мовної діяльності, принцип текстоорієнтованого навчання та принцип особистісно орієнтованого навчання. основну увагу в системі вправ приділяємо комунікативним, ситуативним і ситуативно-моделювальним вправам, що безпосередньо пов'язані з продукуванням і репродукуванням мовлення відповідно до комунікативної ситуації» [3, с. 123]. Як ми вже зазначали, принцип навчання з опорою на мовну ситуацію передбачає, що теоретичною основою навчання є відомості про мовленнєву ситуацію, від якої залежить зміст висловлювання та його мовна оформленість. Навчання мовної діяльності наближено до природних умов комунікації, здобувачі ознайомлюються зі способами спілкування у конкретних, переважно професійно значимих ситуаціях. «Водночас, принцип жанрового підходу до навчання мовної діяльності передбачає, що створення тексту є вибором як мовних засобів, так й обов'язкової форми побудови, відповідно до цілей і завдань спілкування, характеру адресата й адресанта, специфіки ситуації спілкування. Системне навчання мовним жанрам здійснюється диференційовано. Здобувачі отримують уявлення про жанри, найбільш затребувані в їхній майбутній професійній діяльності. Безперечно, тільки творчий викладач може формувати творче мислення слухачів, здатність генерувати нестандартні ідеї під час вирішення професійних завдань» [4, с. 23].

Як ми вже зазначали, одним із провідних у нашій методичній системі є принцип текстоорієнтованого навчання. При формуванні інтелектуальних вмінь студентів необхідно зробити акцент саме на роботу з інформацією, із текстом: визначати головну думку, виділяти смислові частини, основну і додаткову інформацію, критично осмислювати одержану інформацію, робити висновки, аргументувати тези, використовуючи ілюстративний матеріал [5, с. 20].

У курсі «Фахова українська мова» текст виступає як основний засіб оволодіння мовленнєвою діяльністю у всіх її видах. Текст варто розглядати в різних аспектах, а саме: з позиції адресата, адресанта та з позиції комунікативної взаємодії між ними. Такий підхід дозволяє аналізувати мовленнєвий твір з урахуванням його комунікативно-прагматичного розуміння: простежуються зв'язок тексту із ситуацією спілкування, а також відображення в ньому мовної поведінки того, хто говорить. Безумовно, завдання викладача полягає в тому, щоб розвивати комунікативні вміння здобувачів інтерпретувати фахові тексти. «Лінгвістичний аналіз та інтер-

претація текстів різних мовленнєвих жанрів сприяють виробленню самостійності мислення, створенню концепції мови як функціональної системи, набуттю навичок професійної мовленнєвої діяльності фахівця, що забезпечує формування комунікативної компетенції» [6, с. 201].

Врахування обов'язковості майбутнього фаху здобувачів робить кращим використання на заняттях професійно орієнтованих текстів, до яких ми відносимо весь спектр типів текстів, що безпосередньо стосуються фаху здобувачів. Поряд із фрагментами з навчальної літератури з профільних дисциплін також використовуються інші наукові, офіційно-ділові, публіцистичні тексти в їхніх жанрових різновидах (вибір останніх залежить від майбутнього фаху здобувачів). Цікавим, на нашу думку, є застосування також фрагментів художньої літератури професійної тематики. Пропоновані тексти різноманітні за формою (усні та письмові), за видами мовлення (діалоги та монологи), за типами (опис, розповідь, роздум), за структурою. На думку, О. Панькевич, не менш важливу увагу викладачам дисципліни УМПС слід приділяти поглибленню знань у майбутніх фахівців практичних навичок усного мовлення, першочергово використовуючи, окрім інших (українознавчого, етнопедagogічного, культурологічного, функційно-стилістичного тощо), насамперед, комунікативний підхід на основі інтерактивних методів [7, с. 21].

Для засвоєння здобувачами норм літературної мови актуальним залишається виконання вправ різного характеру (дискусія, моделювання комунікативних ситуацій, метод проєктів, дискусія, мікрофон, кейс-метод, комунікативний тренінг, мозковий штурм тощо), що тренують лексичні, граматичні, пунктуаційні, орфографічні навички, а також складання та аналіз діалогів, усних та письмових текстів професійного характеру.

Під час реалізації принципу особистісно орієнтованого навчання слід особливу увагу звертати на темперамент і властивість екстраверсії – інтроверсії, враховувати їхній вплив на мовленнєву поведінку особистості. Не варто забувати про психічні та психофізіологічні особливості, що впливають на мовленнєвий розвиток особистості, а отже, є значущими для засвоєння курсу. Можливість враховувати типові помилки, яких припускаються представники різних темпераментів у мовленні, дозволить спрогнозувати комунікативні переваги та недоліки здобувачів, зумовлені темпераментом, та вчасно коригувати їх. Водночас, індивідуальні особливості екстравертів та інтровертів вимагатимуть раціонального вибору прийомів та методів навчання мовленнєвої діяльності.

Аналіз перевірки знань свідчить про те, що професійно орієнтований розвиток видів мовної діяльності, володіння якими становить зміст комунікативної компетенції, має позитивну динаміку. Результати підсумкового контролю свідчать, що у студентів підвищився рівень сформованості комунікативних знань та вмінь, необхідних для ефективного професійного спілкування. Водночас зросла мотивація до вивчення курсу: студенти розуміють призначення різних видів мовної діяльності у своїй майбутній професії.

Висновки. Отже, у сучасних умовах реформування вищої школи актуальність запропонованої методичної системи очевидна: вона формує у здобувачів готовність застосовувати отримані знання та вміння для вирішення конкретних професійно значущих комунікативних проблем і тим самим сприяє становленню фахівця як соціально активної творчої особистості, впевненої у своїй професійній та соціальній мовній поведінці. Подальший науковий пошук передбачає поглиблене вивчення змісту комунікативних потреб здобувачів освіти з метою застосування інноваційних методів, методичних прийомів, нових технологій під час викладання курсу «Фахова українська мова».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дроздова І.П. Проблеми визначення комунікативних потреб для формування україномовної компетенції іноземних студентів закладів вищої освіти України. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки.* 2019. Том 35. С. 48–58.

2. Гаценко І. Розвиток мовних компетенцій майбутніх фахівців юридичного профілю у процесі вивчення дисципліни «Фахова українська мова». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 34. С. 87–92.

3. Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи [Текст] : монографія; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Сочінський [вид.], 2012. 449 с.

4. Рябошапка І.А.; Шкарапута Л.М. Активізація творчого підходу управлінського персоналу під час прийняття рішень при інтерактивному навчанні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць /Ред.кол. Н.В.Гузій (відповідальний редактор) та ін. Вип. 11 (21). К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. 234 с.*

5. Гаценко І. О. Основні аспекти викладання дисципліни "Фахова українська мова" для студентів технічних спеціальностей. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70), № 4(1). С. 18–22.

6. Дроздова І.П. Текстосентричний підхід до розвитку професійного мовлення в навчанні студентів-нефілологів української мови за професійним спрямуванням. *Зб. наук. праць. Педагог. науки*. Херсон: Вид-во ХДУ. 2012. № 60. С. 200–204.

7. Панькевич О. О. Методика викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»: комунікативний підхід. *Освіта та педагог. наука*. 2016. № 2 (165). С. 20–25.